

Bejrutska deklaracija o „veri za prava“ (FZP)

„Postoji jednako mnogo puteva do Boga kao i duša na Zemlji.“ (Rumi)¹

1. Mi, verski akteri i akteri civilnog društva koji radimo u oblasti ljudskih prava i koji smo se okupili u Bejrutu 28-29. marta 2017. godine, na vrhuncu niza skupova koji je organizovala Kancelarija visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR),² izražavamo duboko ubeđenje da naše vere i ubeđenja dele zajedničku posvećenost **očuvanju dostojanstva i jednake vrednosti svih ljudskih bića**. Zajedničke ljudske vrednosti i jednako dostojanstvo stoga su zajednički koreni naših kultura. Vera i prava trebalo bi da budu sfere koje se uzajamno podupiru. Individualno i zajedničko izražavanje vere ili ubeđenja uspeva i razvija se u svakom okruženju u kom su ljudska prava, na osnovu jednake vrednosti svakog pojedinca, zaštićena. Slično tome, ljudska prava mogu da imaju koristi od duboko ukorenjenih etničkih i duhovnih temelja koje vera ili ubeđenja pružaju.

2. Svoje vere ili ubeđenja shvatamo kao izvor zaštite **celog spektra neotuđivih ljudskih prava** – od očuvanja dara života, slobode misli, savesti, veroispovesti, ubeđenja, mišljenja i izražavanja, do slobode od želje i straha, uključujući i nasilje u svim njegovim oblicima.

- „Ko god sačuva nečiji život, Pismom se smatra kao da je sačuvaio ceo svet.“ (Talmud, Šabat, 37,a)
- „Ako neko bude uzrok da se nečiji život sačuva - kao da je svim ljudima život sačuvaio.“ (Kuran 5,32)
- „Voli Gospoda, svog Boga, svim svojim srcem i svom svojom dušom i svom svojom snagom i svim svojim umom, i svog bližnjeg kao samog sebe.“ (Luka 10,27)
- „Neka obožavaju Gospodara ove kuće koji ih je spasio od gladi i sačuvaio od straha.“ (Surat Kuraiš, 3,4)
- „Jedna osoba je stvorena u svetu, da predaje da ako neko nekom učini da nestane, uništiće ceo svet, a ako neko spasi samo jednu dušu, spasio je ceo svet.“ (Mišna Sanhedrin 4,5)
- „Ustanimo zajedno, dajmo zajedno izjave i neka naše misli budu jedno.“ (Rigveda 10,191,2)
- „Isto kao što štitim sebe od neprijatnih stvari, koliko god su nezatne, na isti način bi trebalo da postupam prema drugim, sa saosećanjem i pažnjom.“ (Šantideva, Vodič u Bodisatvin način života)
- „Spojimo naše umove da vidimo kakav život možemo da obezbedimo svojoj deci.“ (Poglavica Sedeći Bik, Lakota)

3. Na osnovu gore navedenog, među mnogim drugim izvorima vere, ubeđeni smo da su naše **vere ili ubeđenja jedan od osnovnih izvora** zaštite za ljudsko dostojanstvo i slobode svih pojedinaca i zajednica bez razlike po bilo kom osnovu. Verski, etički i filozofski tekstovi prethodili su međunarodnom pravu u održavanju jedinstva ljudskog roda, svetosti prava na život i odgovarajućih pojedinačnih i kolektivnih dužnosti koje su ukorenjene u srcima vernika.

4. Obavezujemo se da ćemo širiti **zajedničke ljudske vrednosti koje nas ujedinjuju**. Iako se razlikujemo oko određenih teoloških pitanja, spremni smo da se borimo protiv svakog oblika iskorišćavanja takvih razlika da bi se zagovarali nasilje, diskriminacija i verska mržnja.

- „Svima vama smo zakon i pravac propisali. A da je Alah hteo, On bi vas sledbenicima jedne vere učinio, ali, On hoće da vas iskuša u onome što vam propisuje, zato se takmičite ko će više dobra učiniti; Alahu ćete se svi vratiti, pa će vas On o onome u čemu ste se razilazili obavestiti.“ (Kuran 5,48);
- „Vi ste plodovi jednog drveta i lišće jedne grane.“ (Baha'u'llah)

5. Smatramo da sloboda veroispovesti ili ubeđenja ne postoji bez **slobode misli i savesti** koja prethodi svim slobodama jer su one povezane sa ljudskom suštinom i pravom pojedinca na izbor i slobodu veroispovesti ili ubeđenja. Lice u celini osnova je svake vere i razvija se kroz ljubav, oprostaj i poštovanje.

6. Ovim svečano i zajedno objavljujemo iz Bejruta **najplemenitiju od svih borbi, mirnu ali moćnu**, protiv sopstvenih sebičnosti, samointeresa i veštačkih podela. Samo onda kada mi, kao verski akteri, preuzmemo svoje uloge, artikulišemo zajedničku viziju naših odgovornosti i prevedemo propovedanja u dela, samo tada ćemo kredibilno promovisati uzajamno prihvatanje i bratstvo naroda različitih

verispovesti ili ubeđenja i osnažiti ih da poraze negativne impulse mržnje, zlobe, manipulacije, pohlepe, okrutnosti i srodne oblike nečovečnosti. Svaka verska zajednica ili zajednica okupljena oko ubeđenja mora da reši predvodništvo koje nedvosmisleno stvara pravac tako što deluje zarad jednakog dostojanstva svih, vođeno našom zajedničkom ljudskošću i poštovanjem prema apsolutnoj slobodi savesti svakog ljudskog bića. Obavezujemo se da nećemo štedeti napore u nastojanju da popunimo tu prazninu u predvodništvu štiteći slobode i raznolikost kroz aktivnosti „vere za prava“.

- „i duše i Onoga koji je stvorio pa joj put dobra i put zla shvatljivim učini, uspeće samo onaj ko je očisti.“ (Kuran 91,7-9);

7. Ova deklaracija o „veri za prava“ **dopire do lica koja pripadaju verama i ubeđenjima u svim regionima sveta**, sa ciljem da se unaprede kohezivna, mirna i poštovana društva na osnovu zajedničke platforme orijentisane ka postupanju svih zainteresovanih i otvorene prema svim akterima koji dele njene ciljeve. Cenimo da je naša deklaracija o veri za prava, poput njenog osnivačkog prethodnika Plana mera iz Rabata o podsticanju na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje (oktobar 2012), osmišljena i izvršena pod okriljem i uz podršku Ujedinjenih nacija koje predstavljaju narode sveta, te da je sadržana u mehanizmima UN za ljudska prava, kao što su specijalni izvestioci i članovi ugovornih tela.

8. Dok su brojne dobrodošle inicijative vremenom pokušavale da povežu veru sa pravima u korist oba, nijedan od tih pokušaja nije dostigao taj cilj. Ubeđeni smo stoga da bi **verskim akterima trebalo da bude omogućeno**, kako kod kuće tako i u svetu, da preuzmu svoje odgovornosti u branjenju našeg zajedničkog čovečanstva od podsticanja na mržnju, onih koji koriste destabilizaciju društva i manipulatora straha na štetu jednakog i neotuđivog ljudskog dostojanstva. Ovom deklaracijom o FZP, cilj je da udružimo ruke i srca nadovezujući se na ranije pokušaje da približimo vere i prava **artikulišući zajedničke osnove** između svih nas i **definišući načine na koje vera može da ustane za prava** na delotvorniji način tako da jedno unapređuje drugo.

- „Čovek, zaista, gubi, samo ne oni koji veruju i dobra dela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje.“ (Kuran 103,3);

9. Nadovezujući se na ovu deklaraciju, nameravamo, takođe, da **činimo kako propovedamo** kroz uspostavljanje **koalicije na više nivoa**, otvorene za sve nezavisne verske aktere i verske organizacije koje istinski pokazuju da prihvataju i da su posvećene ovoj deklaraciji o FZP realizacijom projekata na terenu u oblastima koje doprinose ostvarivanju njene svrhe. Takođe, crtaćemo kartu konkretnih mera u određenim oblastima, koju će redovno preispitivati naša globalna koalicija o veri za prava.

10. Obavezujemo se kao vernici (bilo teistički, ne teistički, ateistički ili inače³) da ćemo se, radi postizanja gore navedenog cilja, u celosti pridržavati **pet osnovnih načela**:

- a) Prevođenje tradicionalnih međuverških dijaloga u **konkretne projekte vere za prava (VZP) orijentisane na delovanje na lokalnom nivou**. Iako je dijalog važan, on nije cilj sam po sebi. Dobre namere imaju ograničeni značaj bez odgovarajućeg delovanja. Cilj je promena na terenu a zajedničko delovanje njegovo logičko sredstvo.
 - „Vera je potiče iz srca kada se pokaže delima.“ (Hadit)
- b) **Izbegavanje teoloških i doktriniranih podela** u cilju delovanja u oblastima zajedničke vizije između vera i unutar vera kako je definisano ovom deklaracijom o FZP. Ova deklaracija nije osmišljena kao sredstvo za dijalog između vera već je zajednička platforma za zajedničko delovanje u odbrani ljudskog dostojanstva za sve. Iako poštujemo slobodu izražavanja i ne gajimo iluziju u pogledu nastavka određene kontroverze na različitim nivoima verskog diskursa, rešeni smo da osporavamo manipulisane verom kako u politici tako i u sukobima. Nameravao da budemo uravnotežen i ujedinjen glas solidarnosti, razuma, saosećanja, umerenosti, prosvetljenja i odgovarajućeg kolektivnog delovanja na osnovnom nivou.

- c) **Gledanje u sebe** je vrlina koju negujemo. Svi ćemo podići glas i delovati pre svega u vezi sa sopstvenim slabostima i izazovima u svojim zajednicama. Kolektivno i dosledno ćemo se baviti globalnijim stvarima, nakon unutrašnjeg i doslednog većanja koje čuva našu najvažniju snagu, tj. integritet.
- d) **Govoreći jednim glasom**, posebno protiv svakog zagovaranja mržnje koja podstiče na nasilje, diskriminaciju ili bilo koje drugo kršenje jednakog dostojanstva koje svako ljudsko biće uživa bez obzira na veroispovest, ubeđenje, rod, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno poreklo, ili neki drugi status. Odricanje od podsticanja na mržnju, nepravdu, diskriminaciju po verskom osnovu ili bilo koji oblik verske netolerancije nije dovoljno. Imamo dužnost da ispravimo govor mržnje ispravljanjem saosećanja i solidarnosti koja leči srca kao i društva. Naše reče ispravke trebalo bi da prevaziđu verske granice ili granice ubeđenja. Takve granice stoga ne bi trebalo da i dalje budu slobodan teren za manipulatore, ksenofobe, populiste i nasilne ekstremiste.
- e) Rešeni smo da **delujemo u celosti na transparentan način**, pridržavajući se samo svoje savesti, dok tražimo partnerstva sa verskim i sekularnim organima, relevantnim vladinim telima i nedržavnim akterima, gde god da se koalicije vere za prava (VZP) slobodno uspostave u skladu sa ovom deklaracijom.

11. Naše **glavno sredstvo i prednost je dopiranje do stotina miliona vernika** na preventivno strukturisan način da bismo preneli svoja zajednička uverenja ugrađena u ovoj deklaraciji o VZP. Podizanje jednog glasa u odbrani jednakog dostojanstva za sve u stvarima koje predstavljaju zajednički izazov po čovečanstvo služi cilju vere i prava. Ljudska bića imaju pravo na puno i jednako poštovanje, a ne samo na toleranciju, bez obzira na to u šta veruju ili ne veruju. Naša dužnost je da se pridržavamo te obaveze u svojoj sferi nadležnosti. Takođe, podstičemo sve vernike da preuzmu svoje pojedinačne odgovornosti u odbrani svojih duboko čuvanih vrednosti pravde, jednakosti i odgovornosti prema onima koji imaju potrebu i koji su u lošijem položaju, bez obzira na njihovu veru ili ubeđenje.

- „Ljudi su ili vaša braća po veri, ili vaša braća po ljudskosti.“ (Imam Ali ibn Abi Talib)
- „Na dugom putu ljudskog života, vera je najbolji drug.“ (Buda)

12. Nastojimo da taj cilj ostvarimo na konkretan način koji je od značaja **za narod na osnovnom nivou** u svim delovima sveta u kojima koalicije verskih aktera izaberu da se pridržavaju ove deklaracije i deluju sledstveno tome. Podržaćemo dela jedni drugih, uključujući kroz veoma simboličnu godišnju šetnju vere za prava kao najbogatijeg izražavanja našeg jedinstva u raznolikosti, svakog 10. decembra u svim delovima sveta.

13. Artikulisanje kroz ovu deklaraciju zajedničke vizije verskih aktera, na osnovu Plana mera iz Rabata iz 2012. god. i prpratnih skupova, obezbedilo bi prekretnicu za **razoružavanje mračnih sila**; i pomoglo bi da se sramni savez razbije na previše srca između straha i mržnje. Nasilje u ime vere poražava njenu osnovu, milost i saosećanje. Nameravamo da preobrazimo poruke milosti i saosećanja u dela solidarnosti kroz društvene projekte, razvojne projekte i projekte za životnu sredinu koji polaze od vere na lokalnom, nacionalnom i globalnom nivou između zajednica.

14. **U celosti prihvatamo univerzalno priznate vrednosti** kako je artikulisano u međunarodnim instrumentima ljudskih prava kao zajedničkih standarda naše zajedničke ljudskosti. Svoje obaveze iz ove deklaracije o VZP pre svega zasnivamo na svom uverenju da vere i ubeđenja dele zajedničke vrednosti poštovanja prema ljudskom dostojanstvu, pravdi i pravičnosti. Takođe, ove obaveze zasnivamo na svom prihvaćanju činjenice da „**Svako ima dužnost prema zajednici u kojoj je jedino moguć slobodan i pun razvoj njegove ličnosti**“¹⁴. Naša dužnost je da činimo ono što propovedamo, da se u celosti angažujemo, da

podignemo glas i delujemo na terenu u odbranu ljudskog dostojanstva mnogo pre nego što se ono nađe pod pretnjom.

- „O vernici, zašto jedno govorite a drugo radite? O, kako je Alahu mrsko kada govorite reči koje dela ne prate!“ (Kuran 61, 2-3)
- „Otvoraj usta svoja u korist onih koji ne mogu sami da govore, otvaraj usta svoja da braniš sve koji u smrt idu. Otvoraj usta svoja, pravedno sudi i brani na sudu nevoljnika i siromaha.“ (Priče Solomonove 31,8-9)

15. I **verski nauk i postojeći međunarodni pravni okviri** pripisuju odgovornosti verskim akterima. Osnaživanje verskih aktera zahteva delovanje u svim oblastima kao što su zakonodavne, institucionalne reforme, susretljiva javna politika i obuka prilagođena potrebama lokalnih verskih aktera koji su često jedan od glavnih izvora obrazovanja i društvene promene u svojoj oblasti delovanja. Međunarodne konvencije i paktovi definisali su ključne pravne termine kao što su genocid, izbeglica, verska diskriminacija i sloboda veroispovesti ili ubeđenja.⁵ Svi ti koncepti imaju odgovarajući odjek u različitim verama i ubeđenjima. Pored toga, brojne deklaracije i rezolucije⁶ obezbeđuju elemente uloga i odgovornosti verskih aktera koje prihvatamo i konsolidujemo u ovoj deklaraciji o VZP.

16. Saglasni smo kao ljudska bića **da smo odgovorni prema svakom ljudskom biću** u pogledu ispravke načina na koji su vere predstavljene i često manipulisane. Odgovorni smo za svoja dela ali smo još odgovorniji ako ne delujemo ili ako ne delujemo na pravi način i blagovremeno.

- „Svakog od vas ćemo pitati šta ste rekli i uradili, jer vi snosite odgovornost“ (Kuran, Asafat, 24)
- „Svačije će se delo pokazati u dan ispitivanja.“ (Sveto pismo, 1. Korinćanima 3, 13)

17. Dok države snose glavnu odgovornost za unapređenje i zaštitu svih prava za sve, da pojedinačno i zajedno uživaju dostojanstven život bez straha i bez želje, te da uživaju slobodu izbora u svakom aspektu života, mi kao verski akteri ili kao pojedinačni vernici snosimo drugačiju odgovornost da **ustanemo zarad zajedničke ljudskosti i jednakog dostojanstva svakog ljudskog bića** u svim okolnostima u sopstvenim sferama propovedanja, nastave, duhovnog vođenja i društvenog angažovanja.

- „Ko god svedoči nepravdi ili lošem postupanju trebalo bi da mu promeni pravac svojom rukom. Ako to ne može da učini, onda neka to učini svojim rečima. Ako to ne može da učini, onda neka to učini svojim srcem. To bi bila najslabija dela vere“ (Hadit).

18. **Verske zajednice, njihovi lideri i poštovaoci** imaju ulogu i snose odgovornost nezavisno od javnih organa, kako pod domaćim tako i pod međunarodnim pravnim instrumentima. Na osnovu člana 2 (1) Deklaracije UN o ukidanju svih oblika netolerancije i diskriminacije zasnovane na veroispovesti ili verskim uverenjima iz 1981. godine, „niko ne sme biti podvrgnut diskriminaciji bilo koje države, institucije, grupe lica ili lica na osnovu veroispovesti ili drugih verskih uverenja“. Ova odredba uspostavlja neposrednu odgovornost verskih ustanova, lidera pa čak i pojedinaca unutar verskih zajednica ili zajednica okupljenih oko ubeđenja.

19. Koliko god da pojam delotvorne kontrole⁷ obezbeđuje osnov za odgovornosti nedržavnih aktera u vremenima sukoba, vidimo slično pravno i etičko opravdanje u slučaju verskih lidera koji upražnjavaju **veći stepen uticaja na srce i um svojih sledbenikau** svakom trenutku.

20. Govor je od suštinskog značaja za razvoj pojedinca i zajednice. Predstavlja jedan od najvažnijih **medijuma za dobru i lošu stranu ljudskog roda**. Ratovi počinju u umovima i kultivišu se obrazloženjima koja često daju skrivena zagovaranja mržnje. Pozitivni govor, takođe, sredstvo je zaceljenja za pomirenje i izgradnju mira u srcu i umu. Govor je jedna od najstrateškijih oblasti odgovornosti čijem se preuzimanju posvećujemo i podržavamo jedni druge u njenoj primeni kroz ovu deklaraciju o FZP na osnovu granica artikulisanih u Planu mera iz Rabata.

21. Na osnovu Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (član 20. stav 2), države su dužne da zabrane svako zagovaranje nacionalne, rasne ili verske mržnje koja predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje. Ovo obuhvata **podsticanje na mržnju od strane određenih**

verskih lidera u ime vere. Zbog položaja govornika, konteksta, sadržaja i značaja besede, kao takve izjave verskih lidera mogu da pređu granicu podsticanja na mržnju. Zabrana takvog podsticanja nije dovoljna. Zagovaranje sa ciljem ispravke radi pomirenja jednaka je dužnost, uključujući i za verske lidere, posebno kada se mržnja zagovara u ime vere ili ubeđenja.

22. Najjasnije i najnovije smernice u toj oblasti date su u Planu mera iz Rabata 2012.⁸ u kom su artikulisane **tri konkretne i suštinske odgovornosti verskih lidera:** (a) Verski lideri bi trebalo da se uzdrže od korišćenja poruka netolerancije ili izražavanja koje bi moglo da podstakne nasilje, neprijateljstvo ili diskriminaciju; (b) Verski lideri, takođe, imaju ključnu ulogu u snažnom i blagovremenom obraćanju protiv netolerancije, diskriminacionih stereotipova i slučajeva govora mržnje; i (c) Verski lideri bi trebalo da budu jasni oko toga da nasilje nikada ne može da se toleriše kao odgovor na podsticanje na mržnju (npr. nasilje ne može da se opravda prethodnom provokacijom).

¹ Sve citate iz verskih tekstova ili ubeđenja ponudili su učesnici radionice u Bejrutu u odnosu na svoju veru ili ubeđenje i namera je da samo budu ilustrativni, a ne i iscrpni.

² OHCHR je organizovao srodne međunarodne skupove, stručne seminare i regionalne radionice, uključujući u Ženevi (oktobar 2008), Beču (februar 2011), Najrobiju (april 2011), Bangkoku (jul 2011), Santjagu de Čile (oktobar 2011), Rabatu (oktobar 2012), Ženevi (februar 2013), Amanu (novembar 2013), Manami (2014), Tunisu (oktobar 2014. i april 2015), Nikoziji (oktobar 2015), Bejrutu (decembar 2015) i Amanu (januar 2017).

³ Vidi Opšti komentar br. 22 (1993) Komiteta UN za ljudska prava, UN, Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.4, stav 2.

⁴ Član 29. stav 1. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (1948).

⁵ One obuhvataju Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (1948); Konvenciju o statusu izbeglica (1951); Međunarodnu konvenciju o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (1965); Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966); Međunarodni pakt o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima (1966); Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (1979); Konvenciju protiv mučenja i drugog okrutnog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1984); Konvenciju o pravima deteta (1989); Međunarodnu konvenciju o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica (1990); Konvenciju o pravima lica sa invaliditetom (2006); i Međunarodnu konvenciju za zaštitu svih lica od prisilnog nestajanja (2006).

⁶ Ovi obuhvataju Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (1948); Deklaraciju o ukidanju svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovu veroispovesti ili ubeđenja (1981); Deklaraciju o pravima lica koja pripadaju nacionalnoj ili etničkoj, verskoj i jezičkoj manjini (1992); Načela ponašanja za Međunarodni pokret Crvenog krsta i Crvenog polumeseca i NVO u programima odgovora na katastrofu (1994); Deklaraciju UNESCO o načelima tolerancije (1995); Konačni dokument Međunarodne konsultativne konferencije o školskom obrazovanju u vezi sa slobodom veroispovesti ili ubeđenja, tolerancijom i nediskriminacijom (2001); Rukovodeća načela iz Toleda o nastavi o veri i ubeđenjima u javnim školama (2007); Deklaraciju Ujedinjenih nacija o pravima domorodačkih naroda (2007); Hašku izjavu o „veri u ljudska prava“ (2008); Načela iz Kamdena o slobodi izražavanja i ravnopravnosti (2009); Rezoluciju 16/18 Saveta za ljudska prava o borbi protiv netolerancije, negativnih stereotipa i stigmatizacije, i diskriminacije, podsticanja na nasilje i nasilja nad licima zbog njihove veroispovesti ili ubeđenja (i Istambulski proces, 2011); Plan mera iz Rabata za zabranu zagovaranja nacionalne, rasne ili verske mržnje koja predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje (2012); Okvir analize za gnusne zločine (2014); Plan mera generalnog sekretara za sprečavanje nasilnog ekstremizma (2015); kao i Deklaraciju iz Feza o sprečavanju podsticanja na nasilje koje može da dovede do gnusnih zločina (2015).

⁷ U određenim okolnostima, posebno kada nedržavni akteri upražnjavaju značajnu/delotvornu kontrolu nad teritorijom i stanovništvom (npr. popu *de facto* organa), oni su dužni da poštuju međunarodna ljudska prava kao nosioci dužnosti (vidi UN Docs. CEDAW/C/GC/30, stav 16; A/HRC/28/66, stavovi 54-55)

⁸ Vidi UN, Doc. A/HRC/22/17/Add.4, aneks, dodatak, stav 36.